

SZÍNHÁZ + FELKIÁLTÓJEL

Eugene Ionesco: A székek

Az abszurditás abszurditásával zárul a műfajteremtő román-francia szerző egyfelvonásos. A két öreg – férj és feleség –, miután az eldugott szigetükre meghívtak seregének, köztük „öfelségének” (egy süketnéma szónok artikulálatlan tolmácsolásában) átadta az élet nagy, végső igazságát összegző tudását, mindennel megbékélve kiugrik az őrtorony ablakán. Mármost ez történik a „tragikus tréfa” szövegeknyvében. A Magyar Színház új, Szabó K. István rendezte előadásában azonban még

ez sem sikerül. A hívogató tengeremény a végleg eltűnni szándékozónak csak a bokájáig ér. Ott, a színpad elején topog, tocsog, s tekint értetlenkedve egymásra és a nézőkre a két, a színpadi darabban nevenincs szereplő. A kimondatlan „Hát már elmúlni sem sikerül?” kérdés hátborzongató alakításukkal felkiáltójelet kap: Hát már elmúlni sem lehet ebből az élehetlenné (el)idegenedett, elaljasult világból! Mégis, a romániai magyar színházrendező nagy ötlete az volt, hogy a kamaradarábban – színpadon először – találkoztatta a nagy párost, a film- és kőszínházi szí-

KISS-KUNTLER ARPAD

nésznőidolt, Béres Ilonát és az alternatívok máig megkerülhetetlen személyiségét, Fodor Tamást (aki egyébként két évtized alatt kétszer is megrendezte A székeket). Rötyöggetve torokszorító kettősük csak azért nevezhető nehezen jutalomjátéknak, mert egy-egy estébe – szakmai tudásukat, múltjukat, nagy csalódásaikat, hatalmas életszeretüket, mindent beleadva – valósággal

beleroppannak. A Ionescut értelmezők szerint a színpadon rakosgatott üres székek azt a drámaírói fricskát (is) rejtik, hogy első darabjának, A kopasz énekesnőnek egykoron volt olyan előadása, amelyre csupán egyetlen ember váltott jegyet. Ha a mostani páros remeklést is hasonló veszély fenyegetné, akkor már semmi remény. Irány tehát a színház!

MAGYAR SZÍNHÁZ, SINKOVITS IMRE SZÍNPAD

KÖNYV + FÉKEVESZTETT

Ormos Mária: Hitler

Nagy közönségikert és valódi szakmai tekintélyt adott bő két évtizede az aktív politizálásba bele-, majd abból kibonyolódott történészprofesszornak a Hitler-monográfiája. Ormos Mária ugyan már az 1970-es évek óta foglalkozott a diktátorság természetrajzával, az európai fasizmusokkal,

Mussolinivel, munkásságában azonban a Németország tragédiáját megtestesítő Führerről közzétett biográfiája hozta el a szemléleti áttörést és a gondolati leltisztultságot. Ám feltehetően nem csak ezért – vagy nem ezért – lett a történész induló életműsorozatának nyitódarabja ez a vaskos, félezer oldalas mű. A lényegében változatlan szövegű kötet, miközben minden szakmai kritériumnak megfelelően, történészi szempontból is kiállta az idő próbáját, tetszik, nem tetszik (egyébként nagyon nem tetszik), sajnálatos módon aktuálpolitikailag

vált áthallásossá. Negyedszázaddal korábban a professzor asszony még abban határozta meg munkája célját, hogy a nácizmust legyűrő győztes koalíció második világháborút követő tevékenysége után a visszamaradt történeti kérdésekre keressen és találjon választ. Mivelhogy „Hitler és pártja környékén (...) és Németország hatáskörzetében a történetileg kialakult »józan ész« számára érthetetlen, felfoghatatlan dolgok hangzottak el és történtek meg”. A monográfus – egy pillanatra sem veszítve szem elől, hogy milyen nemzetközi, társadalmi és politikai körülmények közepette történtek az események – tudósi precizitással, lépésről lépésre követi nyomon fékevesztett ambíciójú hőse útját – csúfos végétéig, s a világ összeomlásáig.

KOSSUTH

KIÁLLÍTÁS + FORRADALMI FALUNAPOK

Az orosz avantgárd Vityebszkben, 1918–1922

Párizs bemutatja, hogy egy villanásnyi ideig egy kis orosz település volt a festészeti avantgárd egyik centruma. A ma Fehéroroszországhoz tartozó

NURPHOTO / PEDRO FILUZA

megszüntette a faji és nemzeti diszkriminációt, és teljes jogú polgára lehetett a forradalmi Oroszországnak. Chagall 120 tanulni vágyó ifjút vont be a tanításba, többnyire zsidó munkáscsaládokból. Az oktatói karba meghívta El Liszickijt, aki ragaszkodott Kazimir Malevics szerepeltetéséhez. Így Vityebszk szinte tobzódott az avantgárd különféle irányzataiban, a futurizmustól a kubizmuson és a konstruktivizmuson át Malevics szuprematizmusáig. S bár az iskola négy éven át a forradalmi művészet otthona volt, Chagall csalódottan távozott onnan, majd 1923-ban végleg Párizsban telepedett le. Addigra Malevicsék működését is felszámolta a hatalom. A párizsi Pompidou Központ a vityebszki virágzásról hatalmas anyagot gyűjtött össze, és a kiállítással tiszteleg a nyolcvan éve alapított népiskola rövid működése előtt.

POMPIDOU KÖZPONT, PÁRIZS, JÚLIUS 16-ÁIG

KÖNYV + A VÖRÖSÖK KÖDE

Kérdések és válaszok 1918–1919-ről

A rendszerváltás előtti világ nosztalgiájának is, valamint antikapitalista polgári demokrácia lehetőségébe vetett hitnek is nagy az ereje manapság. Ebből az 1918–1919-es forradalmak iránti heves érdeklődés következne. De valamiért mégsem következik. Igen mérsékelt az érdeklődés az antikapitalista polgári demokrácia 1918-as kísérlete iránt és a harminc évvel ezelőtt leváltott rendszerrel a lényegét tekintve azonos 1919-es proletárdiktatúra iránt is. A két ellentétes, de velejéig hamis ellenforradalmi és kommunista forradalomkép

közhelyei uralkodnak máig a köztudatban. A Napvilág Kiadó Kérdések és válaszok sorozatában most megjelent kötetnek esélye van arra, hogy oldja a közönyt, és megrendítse a tévhiteket. Szaktudományos kompetenciával csupa meglepő és izgalmas tényrel szolgál a laikusok számára. Lehet olvasni a pacifistából hetek alatt militaristává lett, a Nem, nem, soha! jelszót bevezető Károlyi-kormányról és fejről, Kun Béla személyiségének könnyes-szentimentális oldaláról, a minden sémát szétfeszítő, háborús hős-

ből alkoholista tévelygővé lett Linder Béláról, a heterogén, sokféle szakadó székely hadosztályról, 1918-nak a Tanácsköztársaságnál is véresebb novemberéről, a Vallásügyi Likvidáló Hivatalról, Szamuely páncélvonatának halálfejről, amelyet a terroristákat hősként ünnepeletető kommunisták kiretusáltak a történelemből. Azt is megtudjuk, hogy a Károlyi-kormányban ugyanakkora volt a zsidó származásuk aránya, mint Tisza István második kormányában. A kötetnek két komoly baja van. Az egyik, hogy a Tanácsköztársaság gazdasági és intézményi rendszerével alig foglalkozik. A másik, hogy nem arányos. Egyoldalúnak éppen nem mondható, de tény, hogy a jeles szerzők (Csunderlik Péter, Egy Gábor, Fodor János, Emily Gioielli, Hajdu Tibor) az ellenforradalmi kurzus forradalomképét sokkal nagyobb buzgalommal és terjedelemben szedik szét, mint a pártállamét.

NAPVILÁG KIADÓ

KISS-KUNTLER ÁRPÁD

TÁRLAT + FÉNYEK, KÉPEK

Csendesen – Kortárs magyar csendélet

Kapkodó, felületes képfogyasztásra szoktat bennünket az internet-használat; minél különösebb, meghökkentőbb, vibrálóbb vagy egzaltáltabb a képi üzenet, annál nagyobb valószínűséggel cövekelünk le egy-két másodpercre, hogy aztán pörgessünk tovább, nehogy lemaradjunk valamiről. Távolodóban vagyunk a csendtől – vagy még inkább annak kozmikus változatától, a csöndtől. Mintha félelmetes volna, mintha hiány lenne, s nem a mindenségünk összes hangjának helye, amire vágyunk, meghallani végre. Miképpen lehet a csöndet képben ábrázolni? A halott természet (natura morta) vagy csendes, mozdulatlan élet (still life) ábrázolása a festészetben nagy pályát

futott be, s a kortársaknak már kevésbé jut eszükbe egy tál gyümölcsöt, váza virágot, esetleg kiterített vadászsákmányt festeni komolyan, ironikus vagy asszociatív felhangoktól mentesen, ha érvényes üzenetet kívánnak közvetíteni a máról. A Budapest Fotófesztivál pályázatára több száz pályamű érkezett. A legjobbak láthatóak most a kiállításon, félszáz alkotó művei, befutott nagy nevek és ifjú tehetségek mestermunkái, amelyeket nem lehet, nem érdemes átfutni, kapkodva, felületesen „pörgetni”. Lírai vallomások ezek belső csöndről, a klasszikus művészethez fűződő viszonyról, a természet iránti szerelemről és érte érzett fájdalmas lelkifurdalásról, élethez, halálhoz fűződő személyes viszonyról, mindannyiunk csendjéről.

KISCELLI MÚZEUM, JÚNIUS 24-ÉIG

A DHVG-képgaléria elérhető tableten

KÖNYV + A NYUGALOM MEGZAVARÁSA

Ozsgyáni Mihály: A fátylam kicsit oldalra billent

Mármint az egyes szám első személyű elbeszélő, akit kilencéves korában nagyanyja úgy sétáltat végig az Alföld mélyén fekvő kisvárosban, hogy a fiúgyermeknek a testére damillal felerosított hatszor négy méteres csipkefüggönyt menyasszonyi fátyol gyanánt kell viselnie. Elkerülhetetlenül szembejön egy osztálytárs, és az Országos Takarékpénztár Fő térre néző ablakánál dolgozó nők azonnal szétkürtölik a hírt. Dehogy akarja csúffá tenni mindenkinél jobban imádott unokáját Erzsi nagyanya. Csak a delíriumfelhő rózsaszínű vakágában nem látja, mit művel. Alko-

Apai ágon generációk óta olyan dolgok lappanganak, amiket külső szemlélő így, halmazottan, beteges fantáziaszűleménynek hihet. A Puskaporos utca 174-es számú, összetákolt házában,

holizmusa régi keletű. „Az átélt borzalmakat csakis egy módon tudja tudni a túlélő, ha úgy tesz, mintha nem vele történetek volna.”

ahol a konyhaajtó előtt illatozik a budi, mindennapos a személyes szabadság megsértése, a lelki erőszak, a kínzás, a tettegesség, a testi bántalmazás, az abúzus, a vérfertőző viszony. Volt már itt ön- és gyerekgyilkosság. Bámulatos, hogy az ilyen kegyetlen közegben felnőtt mesélő nemhogy ép ésszel és lélekkel élte túl mindezt, hanem az elbeszélte eseteket távolságtartó humorral tudja feloldani. A fikciót és a valóságot elegyítő, a nyugalom megzavarására alkalmas családregény színész szerzőjét pályatársai biztatták az írás megjelentetésére. Hosszas házalás után erre csak – sajnos sajtóhibákat nem nélkülöző – magánkiadásban nyílt lehetősége.

MAGÁNKIADÁS